

ÜLÕPILASTE LEHT

Nr 1. JAANUAR ☒ I. AASTAKÄIK ☒ 1914.

GEORG ZIRKI TRÜKIKOJA TRÜKK :: TARTUS

Sisu :

	lhk.
1. „Üliõpilaste Lehe“ asutamine ja sisemine korraldus. V. Jõuram.	1
2. Meie üliõpilasnooresoo ülesanded rahvusbioloogiliselt seisukohalt nähtuina. V. Ernits	3

Kirjandus ja kunst.

3. Üliõpilaste kirjanduse arvustus ja vahetus. V. Ernits	8
4. J. Tõnisson'i „Põhjamaade rahvaülikoolid. V. Ernits	8
5. Vanade greeklaste maalikunstist. J. Kangropool	12
6. Eesti Üliõpilaste Seltsi aruanne 1912/13 a. kohta. V. Ernits	18
7. Peeterburi Eesti Üliõpilaste Seltsi ja vilistlaste kogu aruanne 1912/13 a. kohta. L. ja V.	20

Väljamait.

8. Soomest. V. Ernits	22
---------------------------------	----

Kroonika.

9. Soome üliõpilaslauljate ja üliõpilasvõimlejate külaskäik Tartus. V. Ernits	23
---	----

Segateated.

10. Vanavara korjamise kursus	24
11. Bergmanni Abiraha aruanne	25
12. Bergmanni Abiraha üleskutse	27
13. Üleskutse Eesti oludesse puutuva väitekirja asjus	30
14. E. Ü S—i K. T. O. üleskutse üliõpilaste ja vilistlaste kaardi asjus	30

ÜLIÕPILASTE LEHT

Eesti edumeeliste üliõpilaste häälekandja.

№ 1.

Ja a n u a r.

1914.

„Üliõpilaste Lehe“ tekkimine ja selle sisemine korraldus,

W. Jõuram.

Esimese tõuke „Üliõpilaste Lehe“ asutamiseks andis arvatavasti Soome Üliõpilaste häälekandja asutamine (Ylioppilaslehti). Nimetatud häälekandja esimene n. ilmus 18. jaanuaril 1913 a. Pea pääle selle ilmus „Postimehes“ (nr. 25 1913 a.) V. Ernits'i sulest Soome Üliõpilaste häälekandja arvustus, märkusega, et ka meiegi Eesti tuhandeni tõusev üliõpilaskond häälekandjat tarvitseb, kuid et meie veel küpsema, kasvama peame . . . Pääle selle ilmus ka „Peterburi Teatajas“ kirjutus Üliõpilaste häälekandja asutamise asjus. Märtsi algusel tõstis Dr. O. Kallas Eesti Üliõpilaste Seltsis üliõpilaste häälekandja küsimuse päevakorrale, annetas eelkuludeks 10 rbl. ja kohustas ennast esimese numbril ilmumisel selle eest 15 rbl. maksma. Seltsi poolt valiti eeltöödeks toimekond, kes häälekandja asutamise asjus väljaandmise juhtnõõrid välja töötas ja kõigi Tartu Eesti Üliõpilaste organisatsioonidele läbiharutamiseks kätte saatis. Tartu üliõpilaskonna organisatsioonide edustajate omavahelisel läbirääkimisel 20. III. 13. leiti, et Eesti üliõpilaste ühise häälekandja asutamine tarvilik on, et ühist pinda ja võimalusi väljaandmiseks leidub. Häälekandja ilmumiskoht pidi Tartu olema.

Häälekandja sisuks oleks: 1. Juhtkirjad: „Eesti üliõpilaste paleused ja nende tegevuse juhtnõõtted, kultuurapüüded, teaduslike huvide süvendamine ja tähelepaneku juhtimine meie oma elu teadusliku uurimise ja valgustamise pääle, ühistunde elustamine, organiseerimise püüded jne.“ 2. „Üliõpi-

laste kirjanduslikkudesse ja kunstilistesse huvidesse puutuvad küsimused (kirjanduse-, kunsti- ja teatriarvustused, maitseharimise küsimus jne.“ 3. „Teated Eesti üliõpilaste elust; organisatsioonid, nende tegevus, küsimislehed, kõned, kirjandusline tegevus, osavõtmine kultuura püüetest, üliõpilaste majanduslik seisukord, töövõimalused, tegevuse ala pärast õppimise lõpetamist, iseäranis kodumaal jne.“ 4. „Väljamaade üliõpilaste elu-olu“. 5. „Teated kõrgemate koolide kohta Vene- ja väljamaal.“

Lehe juures oleks esialgse kavatsuse järele juhtiv toimekond asunud, kust iga üliõpil. organisatsioon iga 50 liikme kohta 1 asemiku läbi osa võtaks. Juhtiv toimekond oleks lehe tooni ja sihi ära määranud, oleks tegeliku toimetaja valinud ja palganud. Lehe suurus — 16 lhk. „Eesti Kirjanduse“ kaustas, ilmuks 8 korda aastas — 4 numbrit enne, 4 pääle jõulu. Ülevalnimetud kavatsused saadeti kõigile Eesti üliõpilaste organisatsioonidele läbiharutamiseks.

19. VIII. 1913 a. panid üliõpil. organisatsioonid omavahelise läbirääkimise — nõupidamise üliõpilaste ühise häälekandja asutamise asjus toime. Osa võtsid kas edustajate läbi ehk jälle teatasid kirjalikult nõusolemist ühise häälekandja asutamise asjus kõik Eesti üliõpilaste organisatsioonid.**) Otsustati Tartus „Üliõpilaste Lehte“ välja anda; viimane on Eesti edumeealiste üliõpilaste häälekandja. „Üliõpilaste lehe“ eeskava jääb niisuguseks, nagu ta ülevaltähendatud Tartu organisatsioonide asemikkude poolt omavahelisel harutusel vastu on võetud, lisatakse veel spordi osakond juure. Enne kavatsatud „juhtiva toimekonna“ ja „palgalise tegevtoimetaja“ asemele valitakse üksikute rühmade poolt organisatsioonide seas iga aasta toimekond, mille liigete arv aga üle 5 ei tõuse. 1913/14 a. pääle jagunevad organisatsioonid 3-me rühma ja valivad iga rühm ühe — kokku kolm toimetuse liiget.

Nii võtavad „Üliõpilaste Lehe“ tegevast toimetusest ühesuguse õigusega enam-vähem kujunenud voolud üliõpilaste seas oma asemikkude kaudu osa. „Lehe“ ainelise kordamineku eest vastutavad üliõpilaste organisatsioonid. Et „Ü. L.“ kõikide üliõpil. organisatsioonide häälekandja on, mis aga oma sihtide ja taktikaga teine teisest palju lahku lähevad, siis ei saa ega tahagi „Ü. L.“ teatud kindla voolu edustaja ehk häälekandja olla, temas peavad kõik voolud, püüded ja iseäraldused Eesti üliõpilaskonnas ruumi leidma.

*) Korp. „Fraternitas Estica“ teatas, et tema põhjusemõttelikult üliõpilaste häälekandja asutamise mõtet toetab, kuid nii kaua kuni üliõpil. organisatsioonide vahekorid läbi pole viidud, ei leia „F. E.“ „võimaliku olevat“ tegelikult üliõp. häälekandjat toetada.

Meie üliõpilasnooresoo ülesanded rahvus- bioloogiliselt seisukohalt nähtuina.

Iga rahva kultuuriline arenemine sünnib haridusmõistete ja elementide tihenemise kaudu. Uued mõtted ja ained, uued elemendid liituvad vanusse, luues nendega uusi ühendusi, uusi vahakordi.

Sellelt seisukohalt võime kultuuraaimete tihenemisprotsessina käsitada kogu maailma rahvaste ajaloolist arenemist. Näibgi olevat niisuguseid haridusaimed, kultuura elemente, mille ulatuspiir on ääretu, mis rahvuste vahesid vaatamata igale poole teed leiavad. Siia kuuluvad kõige päält teatavad usulised ja sotsiaalsed aated, siis ka tehnika ja välise kultuura saavutused jne. Peab aga tähendama, et kõik need rahvusvahelised kultuuravarandused saavad igal pool tingimata teatava enam-vähem ereda kohaliku varjunduse, haridusaimete igakordiste kandjate tõuomaduste ja neis põhjendava kohaliku kultuuralaadi järele. Absoluutne, millestgi olenematu rahvusvahelisus on ainult abstraktsioon, mõtteline kava, millel konkreetne kuju, liha ja veri puudub.

Mis võib rahvusvahelisem olla, kui näit. raudtee? Kuid ometi märkab terav silm suurt vahet näit. Vene ja Preisi raudtee vahel — vahe, mis ennast lõpulikult lubab viia Vene ja Saksa rahva lahkuminevate tõuomaduste pääle: üks rahvas on korralikum kui teine, väliseltgi.

Mis võib vaimlises ilmas rahvusvahelisem olla kui puhas, formaalne loogika? Kuid seegi kajastub väga mitmesugusena eri rahvaste vaimlises teadvuses. On ju enam-vähem üleüldiselt tuttav Saksa mõtlejate väikeasjalikkus, pedantlikkus, mille põhjal aga siisgi suudetakse suure mõtlemisenergiaga rajada kaugeleulatavaid süsteeme. Prantsuse mõtlejail sellevastu on omane teatav kergus, elegants ja selgus, mis muinasaegistel helleenlastel aateküllusega seltsis, kuna roomlased selle vastu olid suuresti kaldunud formalismi. Just viimastel on nähtavasti suur tähtsus olnud keskaegse skolastika algmõistete rajajaina.

On siisgi suur, vahest ehk eelmisest suuremgi hulk haridusaimed, mis lähemalt on seotud teatava rahvaga, kui enam-vähem kindlapiirdelise tõulise, keelelise ja hariduslise üksusega. On olemas kultuuraimeid, mis teatava tõu- ja sellega suurelt osalt kokkulangeva keeleüksuse piirini ulatades tagasi pörkavad ehk seisatuvad, sest et nad võõral pinnal küllalt arenemisvõimulised ei ole. Need, suurelt osalt keeles väljenevad vaimlised kultuura ained moodustavad selle vaimlise õhkkonna, mis subjek-

tiivselt pertsipeerituna iga rahvusliku üksuse liigete keskel hõljub, kuid mida objektiivselt, eksperimentaalselt võimatu on fikseerida: sellest positivistliku sotsioloogia sõjakäik „rahvavaimu“ kui transsubjektiivselt olematu realiteedi vastu, mille intrasubjektiivne tõelisus on aga väljaspool igasugust kahtlust. On ju tuttav, et üksiku rahva liigete keskel on maksev otsekui salamärkide keel, mida ainult sellesse pühendatud mõistavad, kuna võõras paremāgi tahtmise, paremategi võimalustega rahva hinge salasematele soovidele, ihadele ja avaldustele ainult võõraks, arusamatuks pāältvaatajaks võib jääda.

Meie hinges peavad vastukōla leidma paremad pūidmised, mis kogu inimkonnale omased. Ses mõttes peame kosmopoliidid olema. Kuid sellest ei ole veel küll. Meie ei saa rahulduda ainult abstraktiste ideaalidega, üleüldiste, olgugi suurjooneliste pūuetega. Meie hing ei ole mitte ainult teatud sheem, üleüldine kava, mis kahtlemata kuivapārasena tundub. Üleüldise kava raamidesse peame mahutama nii palju isikulist, nii palju kohalikku, nii palju rahvuslikku, et selle abstraktne hōredus vahetuks konkreetse tāiusega, sisukūllusega, mis üksikuis isikuis eri tingimuste tõttu eriliselt puhkeks. Mida kaugemale edeneb mingi aate muganemisprotsess kohalikkudele oludele, seda individuaalsema, vārtuslikuma kuju omandab teatud aate avaldumismood selle eri kandjais. Just mingi aate variatsjoonide mitmekesisuses ja kūlluses āvaldub selle tuikav elu, selle veetlev vārskus, selle hingeline lābitungimisjōud.

Kuid üksik rahvasgi ei moodusta ka kōige algelisemal haridusastmel tāitsa homogeneenist massi, ūhtlast kultuuraaimete liikumiskiiri: selles on looduse seaduse paratamatusega maksev ōige suur mitmekesisus, muutlikkus kultuuraaimete tiheduses, nende ūhenduste laadis, mis oleneb tāiesti erilistest, reaalistest oludest, majanduslikuist ja hariduslikuist vahekordist. Tihenemine võib loomulikult jōudsam olla sāāl, kus see juba ennegi aset olnud, kus uute kultuuraaimete vastavōtmiseks teatud eelkalduvused, vōimed olemas. Teiselt poolt māngib suurt osa kultuuraaimete tihenemises nende esialgne liikumisjōud, hoog, millega nad enesele teed murravad enam ehk vāhem inertses ūmbruses.

Igal pool on ūliōpilaskond see osa rahvast, milles vaimline elevus ja liikuvus vōrdlemisi suurem, uute aadete vastavōtmine ja omapāraselt ūmbertōtamine elavam. Ūliōpilaskonda vōiks rahvusbioloogiliselt vōrrelda mingisuguse organismi areneva mõtlemiskeskkohtaga, mis hiljemini kogu organismi tegevust juhib. Teatavasti oleneb iga organismi tegevuse vōimupārasus ja korralikkus ōige suurel māāral just nārvikava ja pāāaju seisukorrast.

Nagu mujal looduses, nii on ka rahvuslises organismis maksev kindel tööjaotus. Iga rakukene, s. o. üksik isik täidab oma kohust, mida määrab ühelt poolt rahvuslise organismi üleüldine tarve, teiselt poolt isiku enese spetsiifilised võimed, mis varemalt arenemisjärgul kujunenud.

Mida rohkem võimeid vaja teatava funktsiooni täitmiseks, seda valjum on valik selle täitjate hulgas, seda tõsisem võistlus. Üliõpilasnoorsugu on sellelt seisukohalt vaadates õige väärtuslik osa rahvuslikus organismis: sellesse on läbi mitmekordiste kitsaste värvate kokku valgunud meie rahva eliit, selle vaimliselt enam arenenud osa. Just see asjaolu annab põhjust kõrgemaid nõudmisi asetada meie üliõpilaskonna kohta nii hästi tema enese poolt kui ka neist ringkondist, kes meie üliõpilaskonda vaimliselt on kasvatanud ja aineliselt toetanud. Kõlbuslik kohustus terve rahva vastu on meil üliõpilastel veel selle võrra sisemiselt sundivam, et üliõpilaste kogu praegune ja tulevanegi olemasolu on mõeldav ainult kogu rahva funktsioonina, mitte aga millestgi olenematuna, iseeneses algavana ja iseenesesse lõppevana orgaanilisena kehastusena. Subjektiivne eraldumine „hulkadest“ ei suuda veel objektiivseid vahekordi purustada, mis iga üliõpilast ühendavad selle inimeste rühmaga, kelle hulgast tema bioloogiliselt võrsunud, oma kehalised ja vaimlised võimed pärinud, vaimlist kasvatust ja majanduslist toetust saanud.

Milles aga seisaksid meie üliõpilaste kohustused iseene ja oma rahva vastu?

Vastuseks võiks üles lugeda rea tegelikka hariduslikka ülesandeid, millest osavõtmist oodetakse meie üliõpilaskonnaltgi. Jätan aga selle küsimuse välimise külje siin kohal puudutamata; selle üle võidakse kirjutada eri artiklid. Tahaksin seda küsimust ainult sisemiselt arendada, psühholoogiliselt seisukohalt valgustada.

Igaüks meist kehastab teatud psühofüüsilist jõukogu, mille intensiivteet muidugi väga eriline võib olla, sellest olenedes, kui palju kellegi esivanemad on aastatuhandete kestes suutnud energiat kuhjata, seda oma järeltulijaile varada. Muidugi on siin tähtis seegi, kuidas asjaomane isik ise oma jõuga ümber käib.

Iseteadva isiku esimesena ja viimsena kõlbuslikuna kohustusena enese vastu ongi alalhoidumise instinkti täitmine, kehaliste ja vaimliste jõudude kokkuhoidmine, nende tarvitamine ainult paremuse, s. o. biopsühholoogiliselt väärtuslikuma poole püüdmise sihis. Kehaliste ja vaimliste jõudude õitsele puhkemine, täiusele arenemine on ainult siis võimalik, kui enda jõudusid on suudetud kokku hoida, neid ruineerimise eest kaitsta. Ainult sel teel võidakse elust sisemist rahuldust tunda, selle väärtust õieti

hinnata. Ainult enese üle valitsedes suudetakse välisilmagi pääle paremuse mõttes mõjuda, selle üle valitseda, teatava määran.

Meie üliõpilastel maksaks just neid mõtteid tõsiselt võtta. Oleme vähemalt üksikuil kordadel kannatanud sisemise distsiplineerimatuse all, omi jõudusid ebaotstarbekohaselt tarvitanud, vahest ehk enese reaalsele ja kõlbuslikule isikule koguni kahjulikultgi. Igatahes on tunnismärke, mis tõendavad, et raskemadgi enesekulutuse, enesehävitusegi ekstsessid meie rahva „tuleviku lootusele“ võõrad pole.

Muidugi julgevad terve eluinstinktiga ja üliõpilaskohase kõlbusetundega varustatud isikud ennast loomuliku kõlbuse mõddupuuga hinnata, enese jõudude väärtust sügavamalt tundma õppida. On seda tõsiselt tehtud, siis järgneb sellele loomulikult oma jõudude tõsisem kokkuhoidmine, nende otstarbekohasem tarvitamine. See tõstab isiku sisemist väärtust ta enese silmas, avab talle uusi arenemis- ja täienemisvõimalusi. Sellega muutub isik rahvusbioloogiliseltgi väärtuslikumaks, tuleb kasulikumaks ühiskonna liikmeks.

Ehk küll üliõpilaskond on üksikute isikute kogu, on sel siiski kui niisugusel oma iseäralik elu, mille avaldused meil seni saamise saladuses olid, alles viimasel ajal elavamalt võrsuma hakates, tulevikus vahest ehk puhkemiselegi valmistudes. Meil on praegu käimas üksikute varemni kujunenud keskkotade suuremaks üksuseks liitumisprotsess, mis igatahes märgitseb meie rahva sisemises arenemisloos teatavat versteposti.

Kuidas aga peame enesele reaalselt kujutlema meie üliõpilaskonna kui niisuguse eluavaldusi?

Me kõik tunneme magneetilise induktsiooni nähtusi, mille tõttu raua ehk terase tükishajal (laiali) olevad magneedi üksuste jõud koordineeritakse ühes sihis, nii et suur kogujõud tekib. Imetleva võhiku arvates on meil siin tegemist mingisuguse uue jõu ei millestgi tekkimisega, kuna nähtus on loodusteaduslikult seletatav ainult jõudude koondumisega.

Umbes samalaadiline nähtus, muidugi hingeliste jõudude alal, avaldub ka isikute ja kogu-isikute ehk organisatsioonide elus. Üksikus isikus olevad hingelised jõud, mõtted, tunded, tungid võivad samuti korratusse sattuda, teine teise tegevust paralüüsida, nagu magneetilised jõud harilikus rauatükis. On arusaadav, et sel korral isikust väljenevast jõust kõnelda ei maksa — kõik pärivuse teel saadud energia kulub sisemiste hõõrumiste, murdumiste ja lainetuste tõttu. Niisugune rahutu, sisemiselt rõhuv hingeline seisukord lõpeb aga kohe, kui mingi psüühilise induktsiooni tõttu hingelised võimed kokkukõlasse viiakse. Tarvis ainult kõr-

geväärtuslikuma, enam korraldatud hingeeluga kokku puutuda, ehk mis veel parem, kuid raskemini kättesaadaval — iseeneses elujatavad instinktid võimsalt äratada, paremuse püüded täielikumale maksvusele viia, neist enesele teatud hingeline keskkohd luua, mille ümber psüühiline kristalliseerumine võiks alata.

Terved organisatsioonidgi võivad üle elada niisugust sise-mise korratuse, püüete lahkkõla ajajärku. Nende ridade kirjutajal on huvitav võimalus seda nähtust võrdlemisi teraval kujul konstateerida ühes vanemas ja suuremas Eesti üliõpilaste organisatsioonis; kuulub ka mujalt poolt samalaadilisi teateid. Koguni hõõrumised üksikute organisatsioonide vahel on viimasil aegul päevakorral olnud niihästi Tartus kui Peeterburisgi. See kõik on aga ajutine nähtus, kui tahetakse, arenemisviga, mis edaspidi suuresti väheneb, kui ühiseid püüdeid, muidugi teatud võimalikuse piirides, suudetakse leida, tarbetumad hõõrumised kõrvaldada. Siis võib suurem kogujõud tekkida, millele seda tekitav ringkond sellevõrra kitsaks jääb, et see jõud looduse seaduse paratamatusega sunnitud on väljapoole murduma, rahva suuremaisgi hulka-des hingeliste jõudude koonduse sihis mõjudes. Jõud tekitab jõudu ja tuli sütitab tuld.

Üliõpilaste häälekandja asutamise mõtte tärkamine ja selle rõõmustavalt elav toetamine tunnistabgi sellest, et meil kogu meie üliõpilaskonna jõudude laialisema korralduse tarve on olemas. „Üliõpilaste Leht“ ei tahagi omalt poolt muud olla, kui teatud algkristall, keskkohd, mille ümber jõudude koondumine võiks alata. Kui suurem osa meie üliõpilasnooresoo püüdeid „Üliõpilaste Lehe“ kaudu laiemais piirides avaldub, siis tekib neisse loomulikul teel iseenesest teatav kokkukõla, ühistöö, mis jõudu annab ja usku tulevikusse kindlustab. Wiimane on aga igasuguse võimupärasema tegevuse vajalikum eeltingimus.

Selle numbriga algab „Üliõpilaste Leht“ oma elukäiku. Ta kutsub enese ümber kõiki meie üliõpilasnooresoo hulgast, kes meie vaimlise keskkoha kujunemise tähtsusest aru saavad, kel verd südames, tundmuse rinnus, mõtteid ja tahtmist pääs ja jõudu kätes.

Villem Ernits,
keelet. üliõp.

Üliõpilaste kirjanduse arvustus ja vahetus.

Järgnevas ja edaspidistes „Üliõpilaste Lehe“ numbritesgi peaks toodama arvustusi ja teateid pääasjalikult nende raamatute kohta, mida meie üliõpilased kirjutanud ehk mida meie üliõpilaste korraldused kirjastanud. Muud raamatud leiavad ainult siis tähelepanekut, kui nad millegi pärast üliõpilastele iseäranis tähtsad on. Arvustustes peaks keeleline külg iseäralikku tähelepanekut leidma, mis tähtis ajajärgul, kus haritud Eesti keel alles saamas ja sündimas.

Et vaimlist sidet meie üliõpilasnooresoo vahel kõvendada, selleks tuleks niisugune korraldus luua, et igas üliõpilaste organisatsioonis teistegi üliõpilaskorralduste väljaanded otsekohe pääle ilmumist hõlpsasti saadaval ja nähtaval oleksid. Võiks seda korraldust koguni varemini ilmunud tööde kohta laiendada: kahtlemata leidub meie üliõpilaskonnas huvitust selle üksikute rühmade vaimlise minevikugi väärtuslikumate toodete vastu.

Niisugusel korraldusel oleks ka oma majanduslik tähtsus meie üliõpilaste kirjastuse asja edenemises. Raamatud leiaksid kahtlemata mõne saja võrra rohkem ostjaid, kirjastuse kulud tasuksid ennast paremini. Selle tagajärjel võidaks kirjastust arvuliselt laiendada ja sisulikult süvendada, autoritelt tõsisemat, põhjalikumat tööd nõuda ja selle eest paremat tasu maksa.

Ettepaneku läbiviimisel võiks seegi tegelik tagajärg olla, et vähemadgi organisatsioonid seda võiksid trükkis avaldada, mis nende vaimlises elus väärtuslikku kristalliseerunud: sellest huvitatud ringkonnana oleks terve üliõpilaskond, kes pea üksigi väljaandmise kulud suudaks kanda.

Igatahes peaks ettepanek tarvilikku tähelepanekut leidma.

Villem Ernits.

J. Tõnisson: Põhjamaade rahvaülikoolid.

Eesti Üliõpilaste Seltsi kirjastus Tartus. (Väikesed kirjatükid nr. 2) 16 lhk., h. 5 kop.

„Väikestena kirjatükkidena“ avaldab Eesti Üliõpilaste Selts väärtuslikumad artiklid järele jäänud „Sirvilaudade“ lisadest ja äratõmbed kalendri edaspidisest aastakäikudest. Esitatud kirjutus

ilmus „Sirvilaudades“ a. 1911, on aga praegugi teretunud selle tõttu, et meil viimasel ajal rahvaülikooli mõttele lähemale pääs- tud — tuletatagu ainult meeie sügisee Tallinna hariduspäeva vaidlusi ja otsuseid.

Sissejuhatuses rahvaülikooli küsimusse oleks J. Tõnissoni kirjutus väga kohane, seda enam, et rahvaülikoolide küsimus üli- õpilastele, kui tulevastele haridustegelastele iseäranis tähtis.

J. Tõnissoni kirjutus sisaldab hulga asjalikka ja arvustikulisi teateid Daani, Norra, Rootsi, Soome ja Põhja-Saksagi rahvaüli- koolide üle. Iseäranis laia tähelepanekut leiab rahvaülikooli mõtte arenemis- ja kannatamisluu selle kodumaal, Daanis. Autorile omase abstraktse tahedusega kujutatakse ka rahvaülikoolide sisemisi püüdeid, igasugusest formalismist vaba, rahva hinge sügavustesse ulatavat hari- dustegevust, mis peab inimesi väärtuslikumaiks rahvaliikmeiks te- gema, igäuhte omal kohal: üksikute isikute väärtuse tõusuga areneb kogu rahvusline kultuuragi, iseteadvamaks, hingelisemaks muutudes. Rahvaharidust hinnatakse kirjutuses õige realselt, kui ühiselulist, majanduslikku ja vaimlist rahvuskultuuralist väärtust, kui mõjuvamat sõjariista ühiselulikus võitluses, tarvilikku eeltingi- must ühiselulikule õiglusele lähinemises.

Autori harutuste algmõtte kohta peaks paar märkust tegema. J. Tõnisson kõneleb paaris kohas „rahva jõu rohkendamisest“ rahvaülikoolide kaudu. Prof. Dr. V. Reini arvamisele, Daani majapidamisviisi uuenemine pärast rasket kriisi olevat suurelt osalt rahvaülikoolide mõju arvesse pandav, lisab J. Tõnisson omalt poolt juure, rahvaülikoolide põhjendamise aegu olnud Daani rah- vas üks kehvemaist, nüüd aga rahvusliku jõukuse poolest t e i n e rahvas kogu maailmas.

Kõik see on kahtlemata õige, asju väliselt võttes. Võib ju „rahva jõu rohkendamisestgi“ kõnelda, kui selle all mõista rahva aktuaalse, „jooksva arvel“ oleva jõusumma suurendamist ehk õi- gemini kokkuhoidmist, korraldamist, tarbetumate, teguvõimsust halvavate hõõrumiste eemale hoidmist. Raske oleks aga märksa rohkendada seda rahva jõudude algkapitali, mida on aastatuhan- dete kestes kokku kuhjatud pärivuse teel, samal ajal välistegi tin- gimuste mõju all olles. Selle protsendiga kaubeldes oleme kohustatud põhjuskapitaligi suurendama, tõstes meie isiku bio- loogilist väärtust, mida peab edasi pärandama; kuid see lisan- dus võib ikkagi ainult väikene murdosa olla suurest, mõõtmatu- mast algkapitalist, mille raiskamine on raskem patt meie rahva tuleviku vasta.

J. Tõnisson tähendab üsna õigesti, et rahvaülikoolide asu- tamisega igalpool t õ u s u a e g on käsikäes käinud. Need näh-

tused ei ole aga mitte sedavõrd kausaalses, põhjuselises, kui just matemaatilis-funktsjonaalses vahekorras. Et rahvaülikooli liikumine hoogu pääseks, selleks on üleüldist tõusu vaja; selle eeltundmus avaldub muidugi varakult enam arenenud isikuis — ja need on siis sisemiselt sunnitud algama igasugust hariduslikku tegevust, mis muidugi hõlbutab tõusuaja nähtuste kristalliseerumist, kujuvõtmist ja arenemist.

Rahvuslik tõusuaeg oletab terve rea väliseid eeltingimusi — tõulisi, poliitilisi, ühiskondlikka, majanduslikka, hariduslikka jne., kuid nende abil on siiski võimatu kõike seletada, hingelise tõusu algidudeni päästa: need on hinges eneses, kaitstud välise objektiivse vaatluse eest mingisuguse nägematu, kuid seda läbipääsmatuma looriga. Nii hästi rahvuse kui ka isiku hingeline tõus on teatavas mõttes müsteerium; selle üle ei pea mitte ainult filosoferima, vaid seda peab elama, kõigevähemalt ihaldama, ootma, tahtma.

Tõusuaja eeltundmusi on märgata meiegi rahvas. Kui need meid ei peta (selleks ei ole mingisugust loogilikku ei ka asjalikku vajadust), siis lähineme meiegi ajajärgule, kus rahvaülikooli liikumine lelab meil kohase maapinna ja küllalt tugeva kandejõu.

J. Tõnissoni broshüür annab mitmeks märkuseks põhjust keelelises suhtes. Peab siiski meeles pidama, et teos on kirjutatud 1910 a., mist ajast keeleuuendusliikumine suurigi edusammusid on teinud, süvenedes ja laienedes. See seletab nii mõnegi broshüüris esineva vormi, näit. ‚võiksvad‘, ‚määraksivad‘ pro ‚võiksid‘, ‚määraksid,‘ mida esimesi J. Tõnisson praegu näituseks ei kirjuta.

Järgnevas võtamegi broshüüri keele „möödukamate“ uuenduste seisukohalt üksikasjalikule arvustusele; sel teel on võimalik käsituse saada sellest, millega keeleuuendusnõuded ja soovid üksikuis küsimustes sisuliselt põhjendatakse.

Pöörmise kohta esitame järgmised märkused: „... et inimesed oskaks...“, õigemini ‚oskaksid‘ — meil ei ole põhjust igivana tingivat kõneviisi lasta Inglise keele kombel atrofeeruda. ‚Päeva tehtakse‘ asemel õigemini ‚päeval tehakse,‘ samuti ‚minnakse‘, ‚pannakse‘, pro ‚mindakse‘, ‚pandakse‘, sest infinitiiv on ‚teha‘, ‚minna‘, ‚panna‘, olgugi murrakuliselt ‚panda‘. ‚Kõneledes‘ asemel peaks tarvitama ‚kõneldes‘, samuti ‚kõnelda‘, ‚kõnelnud‘ jne., mis lühem, ilusam ja foneetiliselt täitsa põhjendatud — e kadumise tõttu.

Mis käänmisse puutub, siis on ‚kirjatöid‘ soovitam pro ‚kirjatöösid‘, ‚eksamid‘ pro ‚eksamisi‘: mõlemal puhul on algupäraste

—s-tüveliste sõnade partitiivi muutelõpp liitunud —s-tumaisse tüvedesse. Nähtavasti trükiviga on, 'talvet' pro 'talve'.

Partitivismegi, osastava väärtarvitusi esineb kirjutuses: 'muud aega tarvitatakse', 'õigemini', 'muu aeg'; 'rahva elus suurt tähtsust omandanud', 'õigemini suure tähtsuse'.

Mingisugusena muutmatuna omadussõnana esineb 'oma': 'oma terves arusaamises', 'oma mõtteid'. Meil ei ole aga vist küllalt põhjust niisuguse erandi tegemiseks 'oma' sõna kohta, mida näit. Soome keeles täielikult käänetakse. Eestikeelsem oleks igatahes 'omas arusaamises', 'omi mõtteid'.

Asesõnust tarvitatakse, 'tema' paar korda eluta olevustest kõneldes. Soovitavam oleks 'see'.

Sõnatuletuse alalt oleks tähendada, et 'rahvuslik' on soovitam, viimasel ajal koguni sagedam kui 'rahvusline'. 'Kättesaamataks' asemel on soovitam 'kättesaamatuks' — meil ei ole põhjust ilmaütlevalt hakata käänma. Kahtlemata peab tarvitama 'mitmekesisus' pro 'mitmekesidus', sest meil on tundmatu tüvevorm 'mitmekesida', — küll aga esineb meie keeles 'mitmekesise-', millest saadakse abstraktiste sõnade tuletuslõpu -us abil soovitatud vorm. 'Iseäralde' asemel on soovitam 'iseäraldi', nagu 'alati', 'pikuti', 'risti' jne.: adverbide tuletuslõpp -ti on -di-ks muutunud l-i järel.

Liitsõnadegi kohta paar märkust. 'Teokstegemiseks' — ühe sõnaga 'teostamiseks'; 'rahvalikukstegemise', — 'rahvalikustamise'; 'ülespidamise', — 'elatus'; 'omakäepääl õppinud' — 'iseõppinud'; 'sügavamaks muuta' — 'süvendada', 'sügavamakstegemise' — 'süvendamise'. Ühesõnalised kujud on siin igatahes soovitamamad, lühemuse ja suurema individuaalsuse tõttu.

Kirjutuses esineb sõna 'kasvatusteadlane'. Selleeeskujul peaks kirjutama 'edenemiskäik' pro 'edenemisekäik', 'ühistegevusliikumine' pro 'ühistegevuseliikumine' jne. 'Loomevõim' asemel peaks tarvitama 'loomisvõime', 'usu-elu kõlblise elu' asemel 'usulis-kõlblise' ehk koguni 'usulik-kõlbliku': me ei tunne sõna 'kõlb', mille taolisest 'kõbliline' tuletatud peaks olema; 'kõlblus' on väärtuletus, mille l täitsa põhjendamatu, sissetunginud, võõras element. 'Tähelepanemist' — soovitam 'tähelepanekut', 'meeste- ja naestesooist' asemel 'mees- ja naissoost'.

'Viimsel aastakümnel', 'viimsel ajal' asemel soovitam 'viimasel', kuna 'viimne' tarvitatakse tähenduses 'kõige viimane': 'viimsel ajal', 'viimne päev'.

Paari ütelsegi kohta tuleks märkusi teha. 'Kolm kuud kursuseks koos' asemel on igatahes kergem 'kolm kuud kursusel', 'arv on kinni seisnud' asemel 'arv on seisatanud, peatanud'.

Germanism on ‚kulu tegi välja‘ pro ‚kulu oli‘, samuti ‚õpekava oli nõnda ära seatud‘ pro ‚õpekava oli nõnda seatud‘. Aitamatu on ‚õpetöö vahele astuvad kehaharjutused‘, parem ‚vahelduseks õpetöös on kehaharjutused‘.

Mõne märkuse peab tegema saksapärase ja raske sõnadekorra vasta, öeldisega (prädikaat) kõrvallause lõpus, kuna selle ettepoole asetamine tooks enesega kaasa suuremat mõtte selgust. Näituseks kirjutab J. Tõnisson: ‚Ühtlasi oli temal elav armastus looduse iluduste ja oma rahva mineviku vastu o m a n e‘. Miks mitte: ‚ühtlasi oli temale o m a n e elav armastus‘ jne. Veel: ‚Nõnda pidi Grundtvig n õ u, Seelandi Söros iseäralikku rahvaülikooli elule kutsuda, k a t k i j ä t m a‘. Täitsa võõrastav eelmise lause ja mõtte tükeldamine, kuna palju loomulikum oleks: ‚Nõnda pidi Grundtvig k a t k i j ä t m a n õ u Seelandi Söros iseäralikku rahvaülikooli elule kutsuda.‘ Mis on viimases sõnade korras Eesti keele vastast? Ehk veel: ‚mida oma korralduse ja õpekava poolest veel tänapäev Daani rahvaülikoolide aluskujuks ehk tüüpuseks p e e t a k s e‘. Miks mitte: ‚mida p e e t a k s e veel tänapäev oma korralduse ja õpekava poolest Daani rahvaülikoolide algkujuks ehk tüübiks‘. Raske ja saksapärane on järgmine ütetus: ‚ilma et tema selle eest enesele õigust rahvaülikoolide sisemisesse elusse ja korraldusesse segamiseks n õ u a k s‘. Palju painduvam, kergem ja rahvakeelsem oleks ‚ilma et tema n õ u a k s selle eest õigust ennast rahvaülikoolide sisemisse elusse ja korraldusse segada‘; vormid ‚sisemisse‘ ja ‚korraldusse‘ on rahvakeelsed, lühemuse ja eufooniilisema kõla poolest soovitamamad, kui senised -sesse-vormid. —

Kokkukirjutuse alalt oleks tähendada, et vaevalt on soovitav ‚päaleselle‘ kirjutada, kuna mõlemad sõnad on rõhutatud.

Nähtavasti uussõnana esineb meeldiv ja vastuvõetav üleüldisse kirjakeele ‚võrdline‘ sõna, tähenduses ‚relatiivne‘: ‚võrdline arv‘.

V. E r n i t s.

Vanade greeklaste maalikunstist.

Igaüks on vanast Greeka kunstist kuulnud, kuid ma usun, et igakord, kui sellest jutt on, siis enesele ikka harilikult Greeka skulptuuri töid ette kujutatakse. Sest neid on nii palju reprodutseeritud: kujudena ja piltidena. Palju on kuuldud järgmisi nimesid ja palju piltidena ehk kujudena nähtud: Belvedere Apollot, Medici Aphroditet, Knidose Aphroditet jne. Nende

ilu imetletakse ja teatakse, et need ja palju teisi kujusid, mis vana Greeka vaim sünnitanud, ikka kunstnikkudele eeskujuks on olnud ja edaspidigi jäävad.

Päälle Greeka skulptuuri teatakse ka Greeka arhitektuurist laiemalt. On kuuldud Dooria, Joonia ja Korinthuse stiilis sammastest ja üleüldse vanadest Greeka templitest. Mis aga vanade greeklaste maalikunstisse puutub, siis on see laiemais ringkondis igatahes vähe tuttav. Isegi keskkoolist võib läbi pääseda, ilma et teada saaks, kas vanad greeklased üleüldse maalisid või ei, ehk muidu küll keskkoolis Greeka kunstist oma jagu juttu tehakse.

Nii võib viimaks kõrgema hariduse osaliseks saada, ilma et oleks kuulnud, et rahvas, kelle kujutavast kunstist igalpool kõneldakse, ka maalimises õige kõrgele järjele on jõudnud.

Kõige vanemad mälestusmärgid, mis vanade greeklaste maalikunstist meie ajani seisma on jäänud, on vaaside kaunistused. Greeklased panid omi usukombeid mööda maapäälsest ilmast lahkujatele kõiksugu tarbeasju kaasa, muu seas ka vaasisid ja muid nõusid. Sarnaseid nõusid, vaasisid on suurel hulgal Greeka-maa pinnast ja muudest greeklaste asupaikadest päevavalgele toodud. Nendelt kaunistatud vaasidelt loeme Greeka maalikunsti ajalugu kõige vanemast ajast alates kuni III a. s. enne Kr. s., ehk küll päälle Greeka-Persia sõdade, s. o. V a. s. e. Kr. s., maalikunst vaaside kaunistamisest teatava määrani eraldudes edasi areneb. Vaaside kaunistamine kestis ikkagi edasi ja kaldus vähe käsitöö valda.

Kõige vanemad vaasid on n. n. geomeetrilises stiilis. Need ulatavad õige kaugesse aega tagasi ja mängivad kuni VIII a. s. e. Kr. s. vaaside seas väljapaistvat osa. Nimetus tuleb vaaside kaunistuste iseloomust. Need kaunistused olid tume-pruuni lakivärviga heleda punakas-kollase põhja päälle maalitud. Terve vaasi pind jagati peenikeste joontega ribadeks, mille vahed joonistustega täideti. Sääli oli hambulist kirja, kõiksugu ristikesi, määnder, ringjooned jne. Taimeriiki kuuluvad motiivid puuduvad, selle eest on aga inimeste ja loomade kujutusi palju. Ka neil joonistustel on geomeetiline iseloom. Inimeste rinnakorv on kolmnurgana kujutatud, käejooned on järsult nurgelised, ainult keha alumisel poolel leiame vähe ümmargusi piirjooni. Loomad on pikkade, peenikeste jalgadega ja pikkade kaeltega. Pildid kujutavad juhtumisi igapäevasest elust: lahinguid, tantsusid, matuserongisid jne.

Edaspidine vaaside kaunistamise arenemine kuni VI a. s. on kirju ja segane. Kujud muutuvad mitmet moodu. Greeka asu-

mail Väike-Aasias, Itaalias ja Aegeuse mere saartel nähtavasti ei ole kunagi olnudgi puhast geomeetrilist stiili. Muude joonte seas on taimede ornamental tähtis koht. Egiptus ja Aasia avaldavad ornamentikas oma mõju. Inimeste ja loomade kujutamine aga edeneb.

Edenemiskäik läheb mitmesuguseid teid mitmesugustel greeklaste asupaikadel ja tungib igalpool mustavärviliste maalide poole. VI a. s. on mustavärviliste maalide õitseag Greeka vaaside kaunistamise ajaloos. Kollakas savi põhi sai juure segatud värvi läbi ilusa punaka tooni. Selle pääle värviti läikiva musta värviga pildid, millele oraga tõmmatud jooned rohkem elu andsid. Maalitud tööil on enamasti kunstnikkude nimed juures. Maalimises hakati meeste ja naiste kujude vahel vahet tegema. Mehi maaliti musta värviga, naisi valgega. Pää, käte, rinna ja jalgade joonistamises hakati rohkem tõelikkusega rehkendama. Maaliti ikka profiilis, nagu ennegi. Inimesed kõhust peenikesed, aga kintsud tugevad. Riided on kirjud, aga voldivaesed.

Aega mööda läksid aga kujud kergemaiks, liigutused elava- maiks, jooned pehmemmaiks, riinetele ilmusid voldid. Taime ornamentide sekka ilmusid okstel hüppavad linnud. See oli uudis. Ei kujutata mitte üksi enam igapäevast elu, vaid ka mütoloogilised ained leiavad käsitust.

Täiusele jõuab vaaside kaunistamise kunst alles punasevärvilistes piltides. See maalimise viis kuulub VI a. s. lõppu ja V a. s. e. Kr. s.

Nüüd värviti pildi põhi, s. o. vaas, läikiva musta värviga ära ja selle musta põhja pääle maaliti punase värviga pildid. Et pildi mustad jaod, näit. juuksed, tagapõhjaga kokku ei sulaks, piirati need punase joonega ümber. Harilikult maaliti üksikuid kujusid ja liigutusi nii, nagu see nõu ehk vaasi kumeruste pääle kõige paremini sündis: ühes kohas joosti, karati, roniti, teises kohas töötati mitmet viisi j. n. e.

Kogu aeg on jutt vaasidest olnud. Samalaadilisi töid maalikunsti alal on veel isesugustel savist tahvlikestel (pinakes), kuid nende kohta ei ole midagi uut ütelda.

Nagu juba eespool tähendatud, eraldus maalikunst umbes Greeka-Persia sõdade ajast arvates vaaside kaunistusest ja hakkas iseseisvalt edasi arenema.

Esimene suur kunstnik, suurepärase seinamaalide looja, elas juba VI a. s. e. Kr. s., tükk aega enne nimetatud sõdasid. See oli Polygnotos. Tema töist ei ole mitte üht pintsli tõmmet meie ajani alal hoidunud, kuid temast kõneleb Muinas-Greeka kirjandus. Niisugune suur vaim, nagu Aristoteles, pidas palju

Polygnotosest. Ehk küll Polygnotos oli oma aja suurem meister, peame siiski järele jäänud antiik-kunsti toodete ja kirjalikkude teadete põhjal tema kunstist enesele looma järgmise käsituse. Perspektiivses loodusemaalimises ei oldud kaugeltgi veel kodus. Üksikud puud ja põõsad, majad, ojad ilma siduva elemendita — see oli maastik. Valguse ja varjude mängust ei ole juttugi. Asjade pärastikune seis tähendati sellega ära, et üks asi kõrgemale maaliti, kui teine. Isegi selle pääle ei tulnud veel, et kaugemal seisvaid asju, s. o. neid, mis maalis kõrgemale olid asetatud, väiksemas mõõdus oleks maalitud: Kujusid ei maalitud mitte üksi enam profiilis, nagu ennemini, vaid mitmesugustes raccourci'des. Silm joonistati juba nii, nagu ta küljepäält vaadates paistis, mitte alati en face. Polygnotos hakkas esimesena nais-terahvaid läbipaistvas ihukattes maalima, värvirikaste pääehetega. Tema oli esimene, kes näo ilmeid hakkas ära tähendama. Vähe aimata Polygnotose kunsti keelt lasevad meid mõned tööd, mis tema ajal ehk pea pääle teda tehtud, näit. pildid vaasidel j. n. e.

Polygnotose mõju Greeka skulptuuri ja maalikunsti pääle V. a. s. e. Kr. s. oli määratu suur. Arvatakse näituseks, et kätega pahema põlve ümber kinni hoidja istuja noormees Polygnotose pildist V a. s. kunstisse on laenatud, kus nimetatud motiiv sagedasti kordub.

Uue suure pöörde tõi Greeka maalikunstisse Apollodoros Atheenas. Tema elas V a. s. e. Kr. s. Tema tähendas oma töödes juba hästi ära kolmanda, sügavuse mõõdu. Ruum oli pildistatud, kujudes paistis keha. Apollodoros modelleersis valguse ja varjudega, ja see on tema suur võit.

V ja VI a. s. e. Kr. s. oli üleüldse Greeka kunsti õitse-aeg. Tõusis rida mehi, kes maalikunstis meistritena kuulsaks said. Nimetame neist V a. s. Parrhasiost. Tema oli suurem nende seas, kes inimese hinge liigutusi oskas pintsliga edasi anda. Sellest annab tunnistust tema pilt, kus Atheena lihtrahvas, deemos on maalitud. Plinius kirjutab, et selles kõik rahva omadused on esile toodud: äkiline viha, muutlik meel, ühes sellega järeleandlikkus ja hääsüdamlikkus ja „seda kõike ühes ainsas kujus ühe korraga“.

Üleüldse peab tähendama, et maalikunst hingeelu avalduste tõlgitsemises skulptuurist ees käis.

Originaalsid V a. s. maalikunstist on jällegi pea ainult savinõudel alles hoidunud. Maalitakse ikka punase värviga musta põhja pääle. Umbes V a. s. keskel tundub vaaside kaunistamise stiilis minekut kergema, ilusama poole. Pehmemad jooned, suurem vabadus ja paindumus valitsevad liigutustes. Musta põhivär-

viga vaaside kõrval on vaasisid valge põhivärviga. Siia ilmub pilte, mis mitme värviga maalitud, ja ka varjusid tahetakse ära tähendada.

IV a. s. e. Kr. s. oli maalikunsti liikumise eesotsas n. n. Sikyoni kool. Selles koolis pandi iseäranis rõhku inimese ihu liigete joonistamise päale õiges vahekorras. Kooli tähtsam edustaja on Pamphülos, kes ühitas Sikyoni kooli püüdeid omis kirjutustes teoreetiliselt valgustas. 12 aastase kursuse eest, mis tema maalimise koolis tuli õppida, võttis ta ühe talendi, s. o. umbes poolteist tuhat rubla. — Sikyoni kool töötas skulptuuri mõju all.

Teine tähtis kool IV a. s. oli Thebä kool, millest rida kuulsaid kunstnikka tuli. Nende töid lubavad ette kujutada mõned seinapildid, mis Põmpeji linnast leitud, kus nende kunstnikkude töid on katsutud jäljendada, neid kopeerida j. n. e. See kool püüdis, nähtavasti Sikyoni kooli vasta, ideaalsete vormide otsimise asemel enam vabalt töötada ja liikuvamaid, hingelisemaid kujusid luua.

Pikemalt üksikute kunstnikkude elulugude ja nende tööde juures peatada ei oleks ehk kohane. Ühe kohta tahame seda siiski teha. See on Apelles — kõige kuulsam Greeka kunstmaaliija. Elas 356—308 e. Kr. s. Teda tunnistati kõige suuremaks maalikunstnikuks maailmas, mitte üksi vanal ajal, vaid ka kesk- ja Euroopa ärkamise ajal. Kui kedagi kunstnikku oma rahva Apelleseks nimetati, siis tähendas see selle rahva kõige suurem kunstnik olla. Apelles õppis Sikyonis Pamphülos'e koolis ja sai ruttu kuulsaks. Makedoonia kuningas Philippos kutsus ta oma õue kunstnikkude sekka. Õue kunstnikkudel oli ülesandeks kuningat ja tähtsaid riigimehi omis töis ülistada. Apelles maaliski Philippost ja iseäranis tema poega Aleksander Suurt õige sagedasti. Üks pilt — Aleksander hobuse seljas — olnud nii loomutruult maalitud, et hobused hirnuma hakanud, kui pilti näinud. Apelles maaliski esimesed kõrgeväärtuslikud portrait'd.

Kui Aleksander Suur perslaste vasta sõtta läks, asus Apelles Ephesosse elama ja käis hiljemini Aleksandrias kuninga kojas. Tema tööd läksid nüüd ka mitmekesisemaks. Ta maaliski pildi „Laim“, mida nii palju kiideti, et ärkamise aja kunstnikud teda kirjelduste põhjal enesele uuesti katsusid maalida. Palju töid oli mütoloogilise sisuga. Nendest said iseäranis kuulsaks tema Aphrodited. Mütoloogilised tööd olid kerge käega maalitud, täis elu ja graatsiat. Üleüldse peab arvama, et Apelles tolleaegse Greeka kunsti tehniliste võimete kõige kõrgemal tipul seisis. Ka maalikunstis käsitatavate ainete poolt oli Greeka

kunst õige mitmekesine, ainult maastiku maalimises seisis IV a. s. alles õige madalal. Maastikku maaliti mõnikord piltide tagaseinana, aga see oli alles väga arenematu. Muidu nägi aga maailm siin esimest korda pilte, kus ruumi sügavust oli maalitud, kus valgust ja varjusid edasi anti.

Nagu juba eespool tähendatud, ei ole Greeka suurtelt meistritelt midagi originaalis järele jäänud, ainult kirjanduses leiduvad teated on meil käepärast.

Vaaside pildid on tõsisest kunstist kaugel taga, kuid selle mõju on tunda: jooned pehmemad, elavamad, rühmitused õnnelikumad. Siisgi läks vaaside kaunistamine tol ajal üleüldse languse ajajärku, kaldus käsitöösse.

Pääle Aleksander Suure surma VI a. s. lõpul e. Kr. s. lagus suur Makedoonia riik mitmeks vähemaks riigiks ja uutes oludes hakkas uus kultuura tõusma, siisgi põlise Greeka kultuura alusel. Aasia ja Egiptuse mõjud tungisid Greeka kultuurasse. Helleenistliku hariduse keskpaigaks sai Aleksandria linn ja selle suurlinna mõju ei jäänud ka kunstile tundmatuks. Suurlinna õhk äratas igatsust looduse järele, ja siin hakkab iseseisev maastiku maalimine hoogu võtma, aga ka tüüpiline suurlinna elu omade orgiatega leiab kunstis käsitust. Mitte üksi Niiluse, Orontese jõgikonnas j. n. e. ei arenenud helleenistlik kultuura, vaid ka Greeka omal mannermaal. Siin leitud maastiku pildid annavad sellest tunnistust. Greeka kunsti õitseage aga oli juba mööda. Greekas pandud alus jäi maksma ja sai kõigi selleaegiste haritud rahvaste omanduseks, mille läbi üleüldine edenemine sai suuremat hoogu.

Nii näeme, et greeklaste kuulsus ka maalikunstis avaldus ja nende piltides juba kõige mitmekesisemad ained käsitust leidsid.

Tartu ülikooli juures olevas kunstimuseumis leidub õige väike koguke Greeka vaasisid. Neist võib vaateleja mingi ettekujutuse saada nendest piltidest, mis greeklaste vaasisid katsid ja kaunistasid.

Tartus, 22. dets. 1913 a.

J. Kangro pool,
stud. jur.

Eesti Üliõpilaste Organisatsioonid.

Eesti Üliõpilaste Seltsi

aruandest 1912/13 õpeaasta kohta esitame järgmised teated. Õpeaasta lõpul oli seltsis 124 tegevliiget ja 11 lihtliiget (praegu on tegevliikmeid 143, lihtliikmeid 9, burschvilistlasi 8); vilistlasi oli 108. Seltsi raamatukogus oli aasta lõpul eestikeelses osakonnas 5928 nr. (läheb pea täielikult Eesti Rahva Museumile), võõrakeelses 2507 nr. Raamatukogu tarvitati 1635 korda. Lugejaislaual käis 48 lehte ja ajakirja Eesti, Saksa, Vene, Soome, Prantsuse ja Ungari keeles.

Selts pani üliõpilaste ühise laulukoori toetusel Eesti rahvaviiside korjamise hääks piduõhtu toime ja võttis osa Tartu Eesti üliõpilaste ühise Eesti Rahva Museumi pidu toimepanekust. Osa seltsiliikmeid võttis ka Tartu Eesti Üliõpilaste segakoorist osa, mis Rahvaraamatukogu hääks toimepandud peol ette astus. — Laulu edendamiseks pani selts lühikese muusika algkursuse toime.

Teatavasti on Eesti rahvaviiside korjamine Eesti Üliõpilaste Seltsi ajada, Dr. O. Kallase juhatusel. Rahvaviisisid korjamas oli 1912 a. suvel aga kõigest 2 liiget, kuna muid korjajaid 10 oli. Kogutud on senni 10903 viisi ja umbes 16000 muinaslaulu rida (v. Eesti rahvaviiside korjamine, IX aruanne). See annab juba ainet tulevasteks uurimisteks. Lisa tuleb igatahes tublisti, iseäranis fonograafiga üles tähendatud viisidest, mida esimesena ja senni viimasena Soome üliõpilane A. O. Väisänen korjamisel tarvitanud.

Suvel 1912 oli 18 seltsiliiget Eesti Rahva Museumi korjamistöös.

Seltsi teaduslikku laadi huvide kohta kuuleme aruandest, et kogu aasta kestes on peetud 84 kõnet, neist 8 seltsis. Pääle selle on veelsagedasti seletajatena üles astunud Tartu seltside korraldatud vaidlusõhtutel.

Kui kõnede arvu (84) seltsi liigete arvuga (133) võrrelda, võib arvamisele tulla, et vaimliste huvide tihedus on enam-vähem loomulik. Näib, justkui ei oleks ainult $\frac{1}{3}$ seltsi liikmeid ennast vaimliselt kogu aasta kestes sedavõrda suutnud koondada, et ühegi

kõne oleks pidanud. Me arvamine aga peab muutuma — ja mitte praeguste Eesti Üliõpilaste Seltsi liigete kasuks, kui meie teame, et kõigest 20 inimest ongi kõnesid pidanud, kuna 113 paremaks on arvanud vaikida. Nii kõrge vaikimisprotsent (85) ei ole aga sugugi loomulik, iseäranis meie ajal, mis meile haredustöös paljugi nõudmisi asetab.

Teaduslik töö on seltsis osakondade järele jagunenud. Osakondade tegevust on aga suurelt osalt üksikud kannud, mis aga siiski ajutisena nähtusena võiks olla.

Loodusteaduse osakond on Eesti Arstiteaduslise sõnaraamatu (4500 sõna) läbi töötanud. Pääle selle on 5 bioloogilise sisuga kõnet välja töötatud ja osakonnas läbi arvustatud avaliku ettekandmise jaoks. Liikmeid oli osakonnal 63, sissetulekuid 133 r. 92 kop.

Ühiselu osakond on 2 kõne- ja 2 vaiplusõhtut toime pannud.

Kodumaa tundmaõppimise osakond on 6 kõnet enese keskel toime pannud, 8 avalikku kõnet ühenduses Eesti Kirjanduse Seltsi Ajaloo osakonnaga (neist 5 vilistlaste peetud). Osakonna liikmed on mujalgi kõnelnud. Osakond pani Soome keele kursused toime, millest osavõtjate arv alguses 17 oli. Osakond muretses enesele võrdlemisi täieliku kodumaa piltide albumi ja täiendas märksa oma kodumaa ajalosse puutuvat raamatukogu. Osakonnal oli liikmeid üle 20, sissetulekuid 81 r. 93 kop.

Õigusteaduse osakond asutati 1912 a. teisel poolel. See on 2 kõne ja 2 vaidlusõhtut toime pannud, eestikeeliste õigus-teadlikkude oskussõnade loomistööle asunud.

Igal osakonnal on „kavatsusi“ tuleviku tegevuse kohta, millel oma tähtsus ei puudu tegevuse juhtijaina, selle sihi määrarajaina. Nende siin kohal esitamine oleks aga enneaegne.

Seltsi kirjastuse tegevusest oleks nimetada „Sirvilaudade“ 17. aastakäigu väljaandmine.

Üleüldist pilku seltsi elusse heites peab tunnistama, et selles praegu osalt mingisugune jõudude korraldamatus valitseb, mille tagajärjel tekib hõõrumisi, milleks kogu liigete hulgal kahtlemata palju jõudu ja aega kulub. Kahtlemata seletab seegi asjaolu omalt poolt seltsis valitsevat teadusliku tegevuse mitte küllalt kõrget potentsi. Teiselt poolt on aga selle põhjuseks osalt reaktsjooniaja üleüldine loidus, kuid suuremal määral mitte küllalt kokkuhoidlik ja otstarbekohane ümberkäimine nooruse jõuga. Kõik see jõudude vähene tihenemine, nende laiali valgumine võib aga ainult ülemineku aja nähtus olla, millele peab järgnema uus tõu-

suaeg, uus jõudude kuhjamine, mis teeb võimalikuks seltsi vai-
muelu puhkemise. Nende kohus, kes tulevase arenemise siht-
jooni märkavad, on selleks kaasa mõjuda, et need võimalikult ruttu
maksvusele pääseksid.

V. Ernits.

Peeterburi Eesti Üliõpilaste Selts.

Käesoleval aastal on selts jõudsalt kasvanud. Uusi liikmeid on vasta võetud 28 ja kandidaatideks 10 in. ülesse antud. Liigete arv on 133, neist vilistlasi 38. Seltsi eesmärk ei ole mitte ainult kehvemate seltsimeeste aineiline toetamine. Selts püüab ka nende vaimlise elu pääle mõju avaldada ja isiku enese määramiseks kaasa aidata. Välisest seltskondlikust tegevusest võtab selts jõudu mööda osa. On kirjandust välja annud, kõnesid ja ettelugemisi toime pannud ja muid üleüldiseid ettevõtteid toetanud.

Läinud semestri jooksul on seltsis igal pühapäeval kõne-õhtuid peetud, millest haruldase elavusega osa võeti.

Üksikute teaduseharude põhjalikumaks tundmaõppimiseks on vähemad osakonnad töötamas. Nimetame Eesti keele ja kirjanduse, Saksa kirjanduse ja keemia osakondi. Viimane on Eesti keelse keemia sõnastiku välja töötanud, mida praegu trükivalmis seatakse.*)

Huvitav töö on ankeedi toimekonnal käsil. Läinud aastal on teatavasti ülemaaline ankeet Eesti üliõpilaste ainelise ja vaimlise elu kohta toime pandud. Ankeet on õnnestunud. Üle poole üliõpilastest on vastused ära saatnud ja nende süstemaatiline läbitöötamine, millest ka Üliõpilaste Selts „Põhjala“ osa võtab, kestab edasi. Rohke materjal nõuab palju aega lõpulikuks läbitöötamiseks, kuid nüüdki on juba huvitavad arvud käes, mis näitavad, kui kaugele, „käbid“ „kändudes“ on sattunud. Ankeedi teated ilmuvad edaspidi järk-järgult „Üliõpilaste Lehes“.

Ainelise abi andmiseks on selts sunnitud piduõhtuid toime panema, mis rahalise sissetuleku pähallikaiks on saanud. Neid

*) Pea trükivalmis on ka Tartu Eesti Üliõpilaste Seltsi keemia oskussõnastik, mis koguni Tartu Eesti keemikute kongressilgi läbi on vaadatud ja mis praegu Eesti Kirjanduse Seltsi toimekonna käes on viimaseks läbitöötamiseks. Oleks väga soovida, et niihästi Tartus kui Peeterburis tehtud töö ühtlustataks, enne kui kummalgi pool trükkimisele asutakse.

on sel aastal toime pandud Peeterburis, Tallinnas ja Narvas. Läänud aastal on ka kohalikud Eesti rahaasutused seltsi toetanud — Laenu ja Hoiu ühisus saja rublaga ja Kreditühisus 50 rublaga.

Toetust antakse laenude näol, pikema ja lühema aja pääle. Kehvusetunnistusi õpeasutustes maksust vabastamise ja stipendiumi saamise otstarbeks annab välja seltsi ekspertiisi komisjon.

Seltsil on oma raamatukogu ja lugemislaud Eesti, Vene ja Saksa jooksva kirjandusega.

Seltsi esimeheks on käesoleval õpeaastal Masik, kirjatoimetajaks pr. M. Kirschbaum.

Seltsi korter: Peeterburi, Vassiili saar, Keskmine prospekt 59, kr. 4. L.

* * *

Peeterburi Eesti Üliõpilaste Seltsi asutamise aasta on 1897. 16 aasta jooksul on paljud õppimise lõpetanud ja vilistlasteks saanud, kuid mitmesugustel põhjustel jäi vilistlaste kogu kuni viimase ajani korraldamatuks ja mitmed vilistlased võõrdusid seltsist ära.

Noorte vilistlaste eestvõttel pidasid 20. novembril 1913 Peeterburis asuvad vilistlased oma vahel koosoleku ära, kus arutamise alla tuli — ühinemise eesmärk ja korraldus. Koosolek otsustas P. E. Ü. S. juure Vilistlaste kogu asutada, et vilistlaste oma- ja üliõpilastevahelist läbikäimist alal hoida ja üliõpilastele ainelist toetust muretseda. Praegune Seltsi abiandmine oleneb pidude sissetulekutest, mida selts kodumaa linnades iga aasta toime paneb. Sarnaste pidude toimepanek nõuab üliõpilastelt palju vaeva, nende tulu on juhusline. Et siin üliõpilastele abiks tulla ja neid kurnavatest pidu töödest vabastada, otsustas Vilistlaste kogu tulevikus üliõpilaste abiandmise oma pääle võtta.

V. k. korraldus usaldati kolmeliikmelise juhatusse kätte, kuhu 1913/14 a. pääle valiti juhatajaks K. Luts, kirjatoimetajaks A. Vallner ja kassahoidjaks P. Teearu. Vilistlaste viierublaline miinimummaks tõsteti kümne rublani.

Vilistlaste kogu kohta annab teateid ja võtab liikmeraha vasta Karl Luts, СІВ. ФОНТАНКА 77 кв. 41. V.

Väljamailt.

Soomest.

Helsingi ülikool avati 19. jaan. s. a. u. k. j. rektori prof. A. Donneri kõnega, millest mõne meilegi huvitavama mõtte siin esitan.

Juba ammu on Soomes hääli kuulda suure üliõpilaste hulga vastu, mida peaaegu haiglaseks nähtuseks peetakse rahva elus: rahvas ei suuda enesesse enam kõiki kõrgema haridusega isikuid mahutada, nii et Soomesgi juba kardetakse õpetatud proletariaadi tekkimist.

Tung kõrgema hariduse järele võttis Soomemaal hoogu just sellest ajast, kus oli tarve võimalikult ruttu tihedat soomekeelist haritlaste klassi luua, kes maa kultuurapüüdeid üleval peaks ja edasi viiks. See tung on aga viimasil aastail iseäranis tõusnud: 1913 a. tuli Soomes 85 keskkoolist ühtekokku 1167 üliõpilast. 1913 a. detsembril oligi Helsingi ülikoolis 3532 üliõpilast, nii 109 üliõpilast iga 100 tuhande inimese kohta, mis arv on pea kõige kõrgem kogu haritud maailmas: Daanis oli see arv näit. 88, Rootsis 87 ja Norras 67.

Üheks üliõpilaste suure hulga põhjuseks on nähtavasti seegi, et ei ole Soomes praegu keskkoolet, mis ümmarguse hariduse andes inimesi otsekohe elule ette valmistaksid. Selle n. n. „kodanikukooli“ küsimus on aga Soomes juba tõsiselt harutusel olnud (prof. E. N. Setälä kirjutused Helsingin Sanomais läinud sügisel).

Et tung ülikooli moodiasjaks on saanud, siin on see ka paljudi nõrku elemente kaasa toonud. Kõigest 60 prots. üliõpilastest teevad teaduslikku tööd, kõigest 40 prots. lõpetab ülikooli. Nii teeb ülikool ise juba kanget valikut oma kasvandikkude keskel. Seda täiendavad võlgade käsimehed, kellel võimatu on iga üliõpilasele allkirja anda: ka siin peetakse silmas üksiku võimisi ja tõsist eluviisi. Samuti harjutavad juba pangadgi teatavat valikut, tõsi küll enam usaldusmeeste kui üliõpilaste keskel. Olgugi, et selle lisaks ülikooligi terve hulga laenusid (1912 a. lõpul oli nende summa 2¼ miljoni marka) ja abirahasid võib anda, siisgi on üliõpilastel praegu juba raske ainult võlast elada: peab teenistust otsima, mille loomulikuks tagajäreks aga on ülikooli

õpeaja pikenemine. Seda peab ülikooli valitsusgi soovitava-
maks kui liiga suurt võlgade koormat, mida sagedasti oma laste üli-
kooli saatmisenigi ei jõutavat ära tasuda.

Muutunud elutingimuste tagajärjel olevat üliõpilaste juures
kokkuhoidlikkuse ja töökuse tõusu märgata. Sel teel aitavad en-
nast tugevamad, kuna üleliigistele nõrgematele tõsiselt soovita-
takse ülikool jätta ja tegelikku elusse astuda, iseennast ja oma
perekondi asjata koormamast hoiduda. V. Ernits.

Kroonika.

Soome üliõpilaslauljate ja üliõpilasvõim- lejate võõrsilkäik Tartus.

Soome emakeelse ülikooli hõlmas on üle paarituhandeline
hulk Soome üliõpilasi suutnud välja arendada tähelepandavalt
kõrgel seisva laulu- ja võimlemiskultuura, mis seda arusaadavam,
et laulu- ja iseäranis võimlemisharrastused kogu Soomes õige
arenenud on. Soome üliõpilastel on igatahes küllalt põhjust
olnud omi võimisi väljaspool kodumaadgi näidata.

Soome üliõpilased on varemini paar korda Tallinnas esine-
nud, kuna alles sel talvel (1913 a. detsembri kuul) võeti ette
pikem Eesti reis, millest 12 võimlejat ja 18 lauljat osa võttis.
Esineti Narvas, Valgas, Tartus ja Tallinnas: Rakveres ei saadud
luba, Peeterburis ei õnnestanud ruumisid saada.

Tartusse sõitsid Soome võõrad 5. dets. hommikul Valgast.
Võõrad jaotati Eesti Üliõpilaste Seltsi, Sakala ja Fraternitas
Estica vahel ära. Pääle hommikuse kohvi vaadeldi linna, üli-
kooli, selle raamatukogu, kunstimuseumi, Eesti Rahva Museumi
j. n. e.

Kell 2 p. l. oli pidu lõunasöök Soome võõrastele Eesti
ühendatud üliõpilaste poolt, millest aga naisüliõpilased ja „Ühen-
dus“ osa ei võtnud.

Esimestele ei saadetud ülepää mitte kutset, olgugi et just
naisüliõpilasi oli varemini asjast huvitatud poolelt palutud Soome
võõraste vastuvõtmise eest hoolitsema. Kutsumata jätmist põhjendati
väliselt formaalsete põhjustega: ei olevat Tartu Eesti Naisüliõpi-
laste Rühmaga mingisugust vahekorda. Kuulus aga siisgi kahtle-
vaid mõtteid (tõsi küll mingisugusena üliharuldasena kurioosumina,

lähemasgi tulevikus kahtlemata võimatunana), kas kõrgemais koolides õppivaid naisterahvaid maksab täiel määral üleüldse üliõpilasteks tunnistada, kuna neil mõnel ju küpsuseeksamgi tegemata olevat.

Pidusöögil peeti vastastikku kõnesid, enam-vähem ülendiratud meeleolus, eestlaste poolt paar korda Soome keelesgi. „Ühendus“ saatis soomekeelse tervitustelegrammi ja naisüliõpilased suure kimbu punaseid roosisid ühes tervitusega, mis soomlaste poolt hurraa-hüüetega ja elada laskmisega vastu võeti. Öhtul kaunistasid punased roosid ja „Ühenduse“ saadetud valged nelgid Soome võõraste rindu.

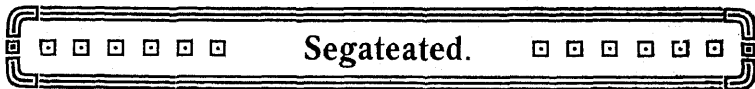
Öhtused ettekanded olid hiilgavad: laul tehniliselt laitmatu, selle juures meeleolurikas ja südamelik; võimlemine hästi distsiplineeritud, painuv liigutustes, jõust ja tervisest tunnistav.

Pääle ettekannete oli Tartu Eesti naiste korraldatud pidusöök, millest osa võtmast naisüliõpilased keeldusid. Pääle öhtusöögi viidi soomlased era korteritesse puhkusele.

Ei saa tähendamata jätta, et mõned Eesti üliõpilased pidasid tarvilikuks mõnd Soome venda (viimastest ei olnud kõik täiskarsklased) Tartu alkoholi-allikatega tutvustada, mille tõttu paar meest koguni Tallinna sõiduks hiljaks jäi ja hiljemini automobiiliga pidi pärale sõitma.

Igatahes oli soomlaste võõrsilkäik heledam sündmus Tartu Eesti üliõpilaste elus.

V. Ernits.

Vanavara korjamise kursused.

Eesti Rahva Museum kavatseb lähemas tulevikus lühikest kursust toime panna vanavara korjajaile. Sellest osavõtmine oleksgi üliõpilastele väga soovitav: selle kaudu võidakse ennast tegelikult tutvustada meie rahvateadusega — asi, mis meie praeguses hariduse korralduses täielikult puudub.

Kursusest ja korjamistööst osavõtta soovijaid palutakse sellest aegsasti E. R. M—le teatada (Tartu, Gildi uul. 8).

Bergmanni Abiraha aruande kokkuvõte.

10. nov. 1912 kuni 31. okt. 1913.

I. Üleüldiste summade alla on kinkinud mitmesugused ühisused, asutused ja eraisikud 947 r. 90 k., protsentidena sisse tulnud 242 r. 74 k., laenusid tasutud 65 r. 50 k. Kõik kokku 1256 r. 14 k.

Wälja läinud. Ilma prots. laenu kujul kuni 6 aasta pääle on abi saanud üliõpilased: Anton Üksti Helsingi ülikoolis 30 r., Ed. Käppa Strelitzi politehn. 45 r., Joh. Ungerson Peeterburi kõrg. põllut. kurs. 40 r., K. Ed. Tarik säälsamas 40 r., Joh. Koppel Peeterb. kõrg. põllut. kurs. 30 r., Aleks. Uurits maalikunsti õp. 25 r., Vold. Kangro-Pool maalikunsti õpilane 30 r. Kokku 204 r. Kesk-, põllutöö-, maamõõtmise j. n. e. koolide õpilased ja mitmesugused asutused — kokku 598 r. 20 k. Kõik kokku 1246 r. 57 k. Ülejääk 31. okt. 1913. oli 460 20 k. Laenude all seisab endistega kokku 4987 rbl. 69 k.

II. Õnnesoovide raha on sisse tulnud: 698 r. 62 k., laenusid tasutud 306 r. Kokku 1004 r. 62 k. Välja läinud 866 r. 20 k. Ülejääk 31. okt. 1913. — 253 rbl. 02 kop. Laenudes, endiste aastate laenudega kokku 5643 rbl. 95 kop. Ilma protsendita laenu kujul said abi: Üliõpilased: Parisis Ferd. Kull 50 r., Helsingis J. Mark 85 r., Sterlitzis A. Toiger 90 rbl., Riias P. Orle 23 r., Anton Jürgens 17 r. 50 k., Moskvas Ernst Opik 20 r., Th. Käärrik 20 r., Richard Uritam 20 r., Max Trakmann 15 r., Karl Liidemann 15 r., Jaan Wares 10 r., Jaan Kärner (Shanjavski ülik.) 45 r.

Põllu- ja aiatööstuse õpilased kokku 160 r.

Kunstiõpilased: A. Tasa 50 r., Jaan Vahtra 40 r., A. Rosileht 15 r., Ed. Taska 15 r.

Muusikaõpilased: Peterburis R. Kalbek 60 r., C. Kreek 80 r., J. Vaks 25 r.

III. J. Tõnissoni abiraha. Sisse tulnud 71 r. 16 k. Saldo 12 r. 36 k. kokku 83 r. 52 k. Välja läinud abirahadena

65 r. Ülejääk 31. okt. 1913 — 18 rbl. 52 kop.; laenudes endistega kokku 918 rbl.

IV. Eesti Laenuasut. kapital. Saldo 8 r. Sisse tulnud: laenu tasuks 37 r. 50 k. kokku 45 r. 50 k. Välja läinud abirahadena 45 rubla. Ülejääk 31. okt. 1913. — 50 kop. laenudes endistega kokku 531 rbl.

V. H. Margensi kapital. Saldo 105 r. Välja läinud: abirahadena 27 rubla 50 k. Ülejääk 31. okt. 1913. — 77 rbl. 50 kop.; laenudes endistega kokku 122 rbl. 50 k.

IV. T. Näлки kapital (Peeterburi, Riia ja Tartu üliõpilaste avitamiseks). Saldo 46946 r. 86 k. Sisse tulnud 2681 r. 09 k. Kokku 49627 r. 95 k. Välja läinud: ilma protsendita laenuks saivad: Juhan Simm Tartus 300 r., J. Hanson Tartus 100 r., O. Tomberg Tartus 150 r., Joh. Jans Tartus 150 r., J. Depman Peeterburis 300 r., Rud. Maasen Riias 100 r., Ed. Hansschmidt Riias 200 r., O. Kuriks Tartus 100 r., Martin Puru Tartus 100 r., Hans Kubu Tartus 200 r., Hans Nirk Tartus 75 r., Aleks. Alver Tartus 200 r., Johan Lepik Tartus 200 r., H. Reichenbach Tartus 100 r., Joh. Erik Tartus 200 r., K. Einbund Tartus 150 r., Peter Tatz Tartus 100 r., Hilda Lember Peeterburis 100 r., Aleks. Veidermann Peeterburis 50 r., Aleks. Riks Peeterburis 50 r., Aug. Usin Riias 50 r., Amalie Krims Tartus 50 r., Arnold Liin Tartus 50 r., Johannes Lauri Tartus 50 r., Jaan Roos Tartus 50 r., Jaan Kangro-Pool Tartus 50 r., Gustav Matto Tartus 50 r., kokku 3275 r., kulu arvel 39 r. 32 k. kokku, 3314 r. 32 k. Ülejääk 31. okt. 1913.—46300 rbl. 13 kop. sularahas, laenudes 3275 rbl., väärtpaberites kursi järele: 4941 rbl. 48 kop.

VII. T. Näлки hua korraspidamise kapitali saldo on 2056 r. 77 k.

VIII. D. Koiki abiraha 1235 r. 85 k. läks kinkijate määrusel Riia Vironia abiandmise seltsile.

Arvete seis oli 31. oktoobril 1913: kõik kokku 75436 rbl. 26 kop.

Arveraamatute korraspidamise on neiu Selma Käppa tasuta toimetanud.

Abiraha valitsuse liikmed on: M. Hurt, J. Jõgever, O. Kallas, H. Koppel, K. Parts, V. Reiman, J. Tõnisson.

Tartus, 13. dets. 1913 a.

„B. A.“ valitsus.

Adress: O. Kallas, Tiigi uul. 31.; T. Nälgi kapitali asjus: K. Parts, Küüni uul. 1.

Bergmanni Abiraha Uue-aasta õnnesoo- wide üleskutse.

(Lühendatud kujul).

Hulgani ühes sihis!

Üheksa aasta eest algas „Bergmanni Abiraha“ valit-
sus oma tegevust 500 rublase põhjuskapitaliga.

Nüüd on Abiraha kapitalide kogu-summa suurem kui 75,000
rubla.

Juba igaaastanesissetulek ulatab üle 5,100 rubla, millest
möödatäinud tegevu-aastal kokku enam kui 80 noorele edasi-
püüdjale suuremat ehk vähemat ainelist toetust on võidud muret-
seda (10—300 r.)

Need on enamasti kõik ülikooli, kõrgemate õpeasutuste ehk
kesk-kutsekoolide kasvandikud. Võib küll loota, et selle toetuse
abil on tulevaste töötajate hulka meie rahvusliku kultuura alal
võidud rohkendada, olgugi et hulk abisoovijaid on pidanud tar-
vilikust toetusest raha puudusel ilma jääma või aga koguni väikse
summaga leppima. Ainult Tartu, Riia ja Peeterburi üliõpilaste
tarbeid on ainelise toetuse poolest teatava määrduni võidud täita,
T. Nälki suuremeelse päranduse abil, kuna muile uue aasta
õnnesoovide kujul toetust peab muretsema.

„Bergmanni Abiraha“ valitsus kutsub kõiki hariduse
sõpru 1914. aasta vahetuse puhul uuele korjandusele
üles.

**Bergmanni Abiraha usaldusmehed, kes uueaasta õnne-
soovi rahasid vastu võtavad ja edasi toimetavad, on:**

Baltiskis: K. Grepp ja J. Pillmann.

Haapsalus: organist Aug. Tamberg.

Helsingis: õp. A. Nigol Dagmarink. 13; Ed. Teiter,
Lapinlahdenk. 3.

Heinastes; merekooli juhat. N. Raudsepp.

Helmes: A. Krimm, Tõrvas.

Krimmis: Aug. Lukas, Кончи-Шавва kooliõpet.; ja J. Mägi, kooliõpet. Дюрмень.

Kiievis: Oskar Jankovitz, Бульварно-Кудровск. ул. 43, кв. 6.

Kroonlinnas: Miina Hermann, Никол. пр. 53, кв. 12.

Kullamaal: köster H. Anniko.

Kuresaares: „Hääle“ ja „Sarjaja“ talit. ja loomaarst J. Ainson.

Laiuses: õp. J. Kõpp.

Lihulas: köster G. Anniko.

Liibavis: raamatukaupl. Grünvald.

Märjamaal: loomaarst M. Treumann, Teenuse m.

Mõisakülas: apteeker Ed. Saava.

Moskvas: J. Boesberg, Тверская, д. Орлова (Шить) ja T. Karro, Подвёски, д. Анафрјева, апт. магаз.

Mustvees: jaamapid. J. Mill.

Narvas: „Meie Elu“, „Narva Kiire“ ja „Uue Lehe“ toim., M. Leinbaum, Вокзальн., omas majas, V. Otter, väikekauplejate ühisuses.

Nuustakul: G. Vulf.

Paides: ehitusm. J. Mamberg ja raamatup. J. Rand.

Pärnus: „Meie Kodumaa“ ja „Postimehe“ toim.; A. Klein, H. Mäggi, hoiuühis. am.

Peeterburis: „Peeterburi Teataja“ toim. Офицерская 5, пр. Егжарев, Екатер. кан. 69, кв. 24, Кõdara raamatukaupl. Мъщанская 22, ja T. Riomar, Офицерск. 54.

Pihkvas: arst G. Reimann.

Pillistveres: õp. B. Steinberg.

Põltsamaal: alevivanem G. Jürmann ja proua A. Peterson.

Rakveres: P. Sepp, Kreditühisuse asjaajaja ja kuldsepp H. Stahlberg.

Raplas: apt. H. Saat.

Riias: adv. A. Hellat, Troonipärija bulvar 25, H. Rikkand, pääpostiametnik ja J. Karp, Ключев. 21.

Suure-Jaanis: Dr. Männik.

Tallinnas: „Päevalehe“, „Ristirahva Pühapäevalehe“, „Tallinna Teataja“ ja „Talv“ toimetus, õp. R. Hurt, Vismari uul. 2, пр. A. Karlson, Harju uul. 35, Gust. Laanekorb, Kollases uul. 10, пр. E. Lender, B. Михайловск. 13, not. J. Linnamägi, Suure Karja uul. 9 ja J. Veski, Suure Rosenkr. u. 15, k. 20.

Tapal: Dr. O. Liik.

Tartus: „Käsitöölehe“, „Meie Aastasaja“, „Oleviku“, „Põllutöölehe“ ja „Postimehe“ toimetus, Helene Gross, Rüütli uul. 23 raamatukaupl., pr. Dr. A. Kengsep, J. Riomar, Laenuhoiu ühisuses, A. Schulzenberg, Kreditühisuses, K. E. Sööti raamatukaupl. Promenadi uul.

Toril: M. Ollino.

Tsarskoe Selos: apt. M. Kask.

Türis, vabrikuomanik J. Strandberg.

Valgas: apteegi magasiini om. P. Einer, H. Hellat Kreditühisuses ja Jaan Soo

Wiljandis: „Sakala“ ja „Viljandi Teataja“ toim., H. Leokese raamatuk. ja pr. Dr. Soosaar.

Volmaris: ins. O. Raudsepp.

Võrus: velsker A. Daniel, not. R. Gabrel, adv. J. Lõo, kaupmees J. Möttus ja G. Taevere.

Bergmanni Abi-
raha Valitsus.

Tartus, jõulu-kuul 1913.

Toim. järelsõna.

Nagu kuuleme, tulevad uueaasta õnnesoovi rahad märtsi kuus jaotusele. Toetuse tarvitajate seisukohalt oleks väga soovitatav, et üliõpilased isegi toetuspüüdeist osa võtaks, kas omavaheliste korjanduste (meil on jõukaidgi üliõpilasi, väiksem annetus ei ole teistelegi ülejõu raske) ehk jälle korjanduste õhutuse läbi oma tuttavate piirkonnas. Ka sellesgi asjas peaksime eneseabi pääle mõtlema.

Nagu „B. A.“ valitsus teatab, võidakse annetuste kohta vabalt igasuguseid määrusi teha ja ka organisatsioonide poolt enese keskelt „B. A.“ asjus usaldusmehi valida. Oleksgi väga soovitatav, et Tartu ja teiste linnade üliõpilaste organisatsioonid asja korraldamise mõttes sammusid astuksid.

Üleskutse.

Eesti oludesse puutuvate küsimuste põhjalikuma uurimise edendamiseks määras „Bergmanni Abiraha“ valitsus 1. okt. 1913: s a d a v i i s k ü m m e n d r u b l a toetuseks sellele Eesti teadusemehele, kelle sulest kuni 15. märtsini 1915 kõige parem väitekiri ilmub, mille aineks Eesti elusse puutuvad küsimused on. Selle juures valib „B. A.“ kolm asjatundjat, kes järele katsuvad, kas ja kui kaugele täh. tööd, mis fakulteedi poolt vastu olgu võetud, meie nõudmisi täidavad.

Tööd saadetakse kuni 20. märtsini 1915 „B. A.“ juhataja Dr. O. K a l l a s e kätte (Tartu, Tiigi uul 31).

„B. A.“ valitsus.

Üleskutse.

Et pilti saada Eesti üliõpilaskonna jagunemisest eri linnade, maakondade ja kihelkondade järele, palub Eesti Üliõpilaste Seltsi kodumaa tundmaõppimise osakond kõiki organisatsjoone temale liikmete nimekiri saata ühes teadetega, kus kohas maal või linnas iga üksik üliõpilane vaheaegadel asub ehk missuguse maakohaga tal kõige vähemalt lähemaid sidemeid on. Samal otstarbel paluksime saata ka vilistlaste nimekirja ühes nende adresidega.

Ka välja spool organisatsjoone olevaid üliõpilasi palutakse sellekohaseid teateid lahkelt saata, et kokkuvõte, meie üliõpilaste ja vilistlaste kaart, võimalikult täielik võiks saada.

Niisugune kokkuvõte oleks tähtis esiteks sellepärast, et selles kajastuks meie hariduselu tihedus eri maa- ja kihelkondais, mis väga tähtis meie kodumaa tundmaõppimises. Teiseks oleks niisugusel üliõpilaste ja vilistlaste kaardil ka tegelik tähtsus: sellest saadud teadete põhjal oleks eri linnades õppivail ühe nurga meestel kergem ühendust luua enese keskel, näit. kihelkonna uurimise, ühiselt kavatsetud haridustöö jne. otstarbel, mis meilgi korra kahtlemata päevakorrale luleb. Et muidugi iga üliõpilase ja vilistlase teaduseharu nimekirjas leiduks, siis oleks ka hõlbutatud vastastikune teadete pärimine ja andmine teatava maakoha, teatavate küsimuste üle jne.

Ühe sõnaga, see asi on seda väärt, et see täielikult läbi viidaks. Selleks on väikest ühist jõupingutust tarvis.

Teated palutakse 10. märtsiks saata Tartu Eesti Üliõpilaste Seltsi kodumaa tundmaõppimise osakonnale.

E. Ü. S—i K. T. Osakond.

P. S. Palutakse ajalehti sellele üleskutsele lahkesti ruumilubada.

Eesti Üliõpilaste organisatsioonid ja nende adressid :

Tartus :

1. „Eesti Üliõpilaste Selts“, Viljandi uul. № 1.
2. E. Ü. S. „Ühendus“, Raatuse uul. № 23.
3. Korp. „Fraternitas Estica“, Jakobi uul. № 65.
4. Korp. „Sakala“, Veski uul. № 51.
5. Korp. „Ugala“, Pihkva uul. № 20.
6. Tartu Eesti Naisüliõpilaste Rühm — asumisel.

Peeterburis :

1. Peeterburi Eesti Üliõpilaste Selts С.-Пбург, Васильевский просп. 59, кв. 4.
2. P. E. Ü. S. „Põhjala“ Столярный переулук 13.
3. P. E. Ü. S. „Imarine“.
4. Põllumajanduse teaduse P. E. Ü. S. „Taim“.
С.-Пбург — К. о. Высшие Сельско-Хозяйственные Курсы. Эстское Землячество.
5. Korp. „Rotalia“.

Riias :

1. Riia Eesti Üliõpilaste S. Елизаветинская 20, кв. 11.
2. Korp. Vironia Дерптская 55-а, кв. 12.

Moskvas :

1. Moskva Eesti Üliõpilaste Selts, Воздвиженка Б. Кисловка 1, кв. 13.

Saksamaal Strelitz'is :

1. Eesti-Suomi (Estonia-Fennia).

„Ü. I.“ toimetuse palub kõiki E. Ü. organisatsioone, mis siin nimetamata on jäänud, lahkesti oma adressid toimetusele saata. Ühtlasi ootab toimetuse organisatsioonidelt teateid nende tekkimise, kasvamise ja tegevuse üle.

Toimetuse liikmed : **A. Bachman, V. Jõuram ja A. Ainson.**

Adress : Юрьев (Лифл.) G. Zirk'i trükkoda.

Vastutav toimetaja ja väljaandja **Villem Grünthal.**

Eesti Rahva Museum, Tartus.

Laupäeval, 15. veebr. kell 10¹/₂ h.

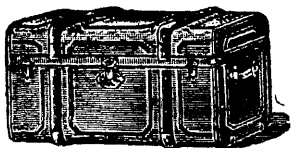
Eesti Üliõpilaste Seltsis, Viljandi uul. nr. 1.

Üleüldine liigete ja tegevliigete - kogu **KOOSOLEK.**

Päevakorras aruanded, kavatsused ja V. Ernits'i kõne :
Mille poolest Soome kodukoha uurimine meile huvitav. Külalistele,
iseäranis, ka üliõpilastele — tere tulemast ! **Juhatus.**

O. Zimmerman

Tartus, Riia uul. nr. 17.

Sadulsepa töökoda ja ladu.

Soovitan kõige suuremas väljavalikus :

kõiksugu reisikohvrid, sumadanisid, reisikotte nahast ja riidest, naesterahva käsikotte, kirjataskuid, rahakotte, aktimappisid ja kooli ranitsaid, sadulaid ja hobuseriistu.

Kõige uuemat moodi saali-mööblid, Türgi sohvad, vedru ja karva madratsid. Kõik eelnimetatud tööd saavad ruttu ja korralikult, võistlemata odavalt valmistatud.

Üliõpilased saavad kõigist kaupadest 10% hinna alandust.

ВНИМАНИЕ ! !

По образцу столичных антикварных книжных магазинов открыта и

В г. ЮРЬЕВЪ по БОЧАРНОЙ ул. № 8-а.

торговля удешевленными книгами под фирмою

„ЭКОНОМІЯ“.

зводимаднѣйшій выборъ книгъ. Цѣны внѣ конкуренціи. Тамъ же производится покупка и обмѣнъ книгъ, принимаются также на ком. продажу.

A. Pääsuke' se

äris, Promenadi
u. nr. 2, laialises
wäljawalikus

**früigipesu ja
kraesidemed.**

Eesti kõige wanem päewaleht „Postimees“

ilmub 1914. a. suurendatud kujul päätoimetaja Jaan Tõnissoni juhatusel senises edulises ja rahwameelses waimus.

==== 1914. annab Postimees kaasa: ====

I. Maksuta:

- 1) „Wirmalised“ piltidega kirjanduslise ja teadus-
lise nädalalehe, igaal laupäewal
8 lehekülge.
- 2) 5 korda nädalas 8 lehek. ja jutulisa. Laupäewiti
aastas umbes 2000 lehek. suur pilt. leht.
Juttudest ilmuwad 1914 a. p. m.: Gregor Samarowi
„Plewna“, H. G. Wells'i „Õhusõda“, Walter Skotti
„Quentin Durward“, John Clark Russeli „Hädaohtlikus
ülesandes“, C. M. Wielandi „Protsess eesli warju
pärast“ ja J. Tõnissoni sulest „Õigused kaotatud“.
Jaanuari kuul ilmus algupärane jutustus: M. Mõtslane „Kusta
Poland“.
- 3) „Postimehe“ tähtraamat 1915. a. jaoks
ja
- 4) „Postimehe“ seinakalender 1914.
aasta jaoks.

II. Hinnalised kaasanded :

- 1) „Postimehe“ Kirjakogu: 1) Eesti Kul-
tura IV,
2) Mehanika, 3) Kodaniku käsiraamat IV ja Oma
Maa IV. Kirjakogu tellimise hind on 1 rbl. 50 kop.
Üksikult müües on raamatute hind kokku umbes 4 rubla.
- 2) Sädemed. Ilustatud pilke- ja naljaleht ilmub 1914. a.
iseseisva kuukirjana suurendatud ku-
jul. Postimehe“ lugejatele 1.50 kop. aastas, 1/2 aast. 85 k.
Eraldi tellides postiga 2 rbl. aastas, 1/2 a. 1 rbl. 10 k.

3) **Lasteleht.** Piltidega laste-kuukiri. Hind 20 kop. aastas, $\frac{1}{2}$ aastas 10 kop.

Alandatud hinnaga antakse „Postimehe“ lugejatele:

Terwis. Terwishoiuline ja arstiteadusline kuukiri, mis Põhja-Balti arstide Seltsi väljaandel Dr. med. H. Koppel, Dr. med. K. Koniku ja weterinärarsti K. Sarali toimetusel ilmub. Aastas 50 kop., pooles aastas 25 kop.

„Postimehe“ tellimise hind on:

postita $\frac{1}{1}$ a. 5 rbl., $\frac{1}{2}$ a. 2.60 k., $\frac{1}{4}$ a. 1.35 k. ja 1 kuu 50 k.
postiga „ „ 6 „ „ „ 3.10 „ „ „ 1.60 „ „ „ „ 60 „

„Postimehe“ väljaandel ilmuwad weel:

1) Suur poliitiline ja majandusline ajaleht „**ELU**“ kolm korda nädalas.

Tellimise hind: aastas postiga 3.50 k., $\frac{1}{2}$ a. 1.85 k.

„ postita 3.— „ „ „ 1.60 „

Kõik „Postimehe“ hinnalised kaasanded antakse ülemal määratud tingimistel „Elu“ lugejatele.

2) „**Sädemed**“. Iseseisew pilke ja nalja kuukiri K. A. Hindrey toimetusel.

Tellimise hind: aastas 2 rbl., $\frac{1}{2}$ aastas 1.10 kop.

Üksik nummer 20 kop.

„Postimehe“, „Elu“ ja „Sädemete“ talituse adress on: Tartus, Liwim., Rüütli uul. nr. 9.

„POSTIMEHE“ raamatukaupluses on täielik Eesti raamatute ladu.

Wõetakse vastu tellimisi kõikide raamatute, ajakirjade ja moodulehtede pääle. **Wäljamaa ajakirjade ja raamatute tellimised täidetakse ruttu ja korralikult.**

————— Nõudke raamatute hinnakirja! —————

„Postimehe“ trükikoda wõtab kõiksugu trükitööde pääle tellimisi vastu, nagu: raamatute, igasuguste blankettide, õnne-soovi-, nime- ja kihlkaartide, laulatamise- ja matuselehtede, pidu programmide, kui ka värvi- ja ilutööde pääle. Töö walmistatakse puhtalt, maitserikkalt ja korralikult.

„Postimehe“ raamatukõitmise koda täidab kõik tellimised, niisama liht- kui ka ilukõites, korralikult ja tuntud hääduses.

„Postimehe“ tsinkografia walmistab kõiksugu klishesid. Hinnad odawad ja töö häa.

„Postimehe“ kirjastus wõtab kirjastada paremaid Eesti kirjatöösid, iseäranis kooliraamatuid ja ilukirjanduslisi tooteid.

Adress:

„Postimees“, Tartus Rüütli uul. № 9. Telefon 80.

H. Tõnisson'i

raamatuköitmise ja kontori tarvete äri.

Spordi osakonnast soovitan suve- ja talvespordi tarbeid. Väljastpoolt tellijatele saadetakse ka järelmaksuga. Kauba häduse eest täielik vastutus.

Tartus, Promenadi uul. № 8.

Uuem kirjandus

on kohe pääle ilmumist Viljandis H. LEOKESE raamatukaupluses saadaval. — Kirjalikud tellimised täidetakse ruttu ja korralikult. — Raamatute hinda võib ka postmarkides saata.

Adr.: Феллинъ, Н. Leoke.

Wold. Thomson'i

päevapildi-äri, Tartus, Promenadi uul. 8.

Telefon 323.

Portreede ja kogupiltide ülesvõtmine **päeva- ja elektri-
valgusel.** — Aasta läbi avatud: äripäevadel k. 9 h. — 7 õ.
pühapäevadel k. 12 h. — 4 p. 1.

Kõige parem, vanem ja ajakohasem

pildiraamide äri ja raamimise töökoda Tartus, ei tee tööd mitte võistlemata odava hinnaga, vaid vastutab töö häduse eest... Ladus on alati müügivalmis kõiksugu pildiraamid, raami liistud, päevapildi ja postkaardi albumid, jalutuskepid suures valikus jne. Parandan päeva- ja vihmavarjusid ja müün nende üksikuid jagusid.

P. TEETSOW

.. Promenadi uul. № 4. ..

Uus rahvalik-teaduslik poliitika, teaduste, kirjanduse ja kunsti kuukiri

Vaba Sõna

Vastut. toim. P. V. Epler, väljaandja B. Linde.

Vaba Sõna ilmub korralikult iga kuu mitmekesise sisuga. **Vaba Sõna** paneb oma sisu rahvalik-teaduslikkuse ja mitmekesisuse pääle iseäralikku rõhku. Kõik moderni kultuuri probleemid, uued voolud ja ideed teaduses, kirjanduses ja kunstis, ja tähtsamad päevaküsimused leiavad tema veergudel tähelepanekut, asjalikku ja teaduslikku valgustust. **Vaba Sõna** toetab hulk kaastöölisi kodu- ja väljamaal.

Iga number vähemalt 32 lehk.

Nr. 1. 1914 ilmunud. Sisu: Toimetuse poolt; —n—: Eesti kodanlike koorekihi tõusutuusad; E. Juhanson: Maa, rahvas ja linn; P. Rubel: Intelligentlikust liikumisest meil; V. D.: Lõhe sotsiaaldemokraatlikes fraktsioonid; J. Jans: Alfred Russel Wallace; M. Kurs-Olesk: Rabindranath Tagore. Tõlked „Gitanjali'st“; —g: Juhan Liivist; A. H. Tammsaare: Mida ilust ja „Anna Holmist“; J. Audova: Anatole France; J. Sempër: Aino Kallas „Lahkuvate laevade linn“; J. Audova: „Noor Eesti“ rahvaraamatud. Toimetusele saadetud kirjandus. 48 lhk. teksti + kuulutused.

Tellimiste vastuvõtmine 1914 a. pääle kestab edasi.

Tellimise hind:

Postiga 2 rbl. aastas, 1 rbl. 50 kop. pooles aastas.

Postita 1 rbl. 80 kop. aastas 95 kop. pooles aastas.

Üksik number 20 kop.

Kirjade adress: гop. Юрьев, Лифл. губ., Vaba Sõna. — Toimetuse ja talituse Tartus, Rüütli uul. nr. 4. — Toimetaja kõnetunnid kolmap. kella 5—6 p. l. — Talitus avatud äripäevadel kella 10—2 e. l. ja 5—7 p. l. — Telefon 364. Postkast 10. Osühisus „Noor-Eesti“ Kirjastus.

„Üliõpilaste Leht“

ilmub 8 korda õpeaastas, 4 numbrit enne, 4 numbrit pääle jõulu.

Tellimise hind:

aastas ühes postikuludega 150 kop., üksik number 20 kop.

Adress: Юрьев (Лифл). G. Zirk'i trükikoda.

